

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลที่เกิดขึ้นที่ชุมชนได้รับ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

3.1 การศึกษากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.1.1 วิธีการศึกษา

1) การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพงพาง และการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปลายโพงพางที่มีการตีพิมพ์ไว้บ้างแล้ว

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในเรื่องของการท่องเที่ยวของชุมชนโดยเข้าร่วมท่องเที่ยวตามโปรแกรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น ในวันที่ 6-7 กันยายน 2546

3) โดยการสัมภาษณ์ Key Informants ซึ่งมีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

- เป็นสมาชิกของครอบครัวที่มีส่วนสำคัญในการเข้าร่วมการท่องเที่ยวของชุมชนในแต่ละหลังคาเรือน
- เป็นบ้านทรงไทยที่เข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 22 หลังคาเรือน ได้ประชากรตามเกณฑ์ดังกล่าว จำนวน 21 คน เนื่องจากมีประชากร 1 คนที่มีบ้านเข้าร่วมจำนวน 2 หลัง

โดยระยะเวลาของการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่ เมษายน - ธันวาคม 2546 รวมระยะเวลา 7 เดือน

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์ โดยมีโครงสร้างข้อคำถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านปลายโพงพาง ได้แก่

- เพศ
- ระดับอายุ

- ระดับการศึกษา
- อาชีพ
- ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่

ส่วนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้าน โดย

กรอบที่ใช้ในการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ได้สังเคราะห์มาจาก นโยบายและกลยุทธ์ด้านต่างๆในการจัดการเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ด้านการจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว และด้านการส่งเสริมการลงทุน แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

2.1) กระบวนการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การริเริ่มและการขยายตัวของการจัดการท่องเที่ยว ความหมายของการท่องเที่ยว การพัฒนาหลังจากเข้าร่วมการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม การออกกฎข้อบังคับ

2.2) กระบวนการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการลงทุน ได้แก่ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว การรักษา สิ่งแวดล้อม และการกำจัดขยะ การลงทุน และเงินทุน

2.3) กระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การนำเที่ยว

2.4) กระบวนการเรียนรู้การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยว บริการที่จัดให้กับนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นข้อความคำถามในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยคำถามดังกล่าวนำมาจากกรอบในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้สรุปจากแนวคิดของโคเฮนและอัสฮอฟ กับแนวคิดของ อคิน รพีพัฒน์ กับ เจิมศักดิ์ ปิ่นทองและคณะ ประกอบกับแนวคำถามในเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ของมนัส ศุภลักษณ์ (2544) รวมถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของกรมพัฒนาชุมชน (2529) ได้สรุปเป็นกรอบประเด็นที่ใช้สร้างข้อความคำถาม ดังนี้

3.1) การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วมการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อศึกษาปัญหา

- การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ
- การมีส่วนร่วมในการสรุปและเลือกปัญหาที่จะต้องแก้ไข
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ

3.2) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่นเลือกปัญหาที่จะแก้ไข
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบของการท่องเที่ยวของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนปฏิบัติงานของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำของชุมชน

3.3) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการจัดหานักท่องเที่ยวและการตลาด
- การมีส่วนร่วมในการต้อนรับและการให้บริการนักท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมในการประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการจัดการนำเที่ยว
- การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

3.4) การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ ประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วมในการจัดการประชุมติดตามผลและศึกษาผลที่เกิดขึ้น
- การมีส่วนร่วมการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาผลที่เกิดขึ้น
- การมีส่วนร่วมในการรับทราบรายรับ รายจ่ายและผลการดำเนินงานของชุมชนแต่ละช่วง

ส่วนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยแนวข้อคำถามจะใช้แนวทางจากเรื่องผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และแนวข้อคำถามจากงานวิจัยของมนัส ศุภลักษณ์ (2544) ซึ่งได้ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ในแง่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม บ้านโป่ง ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ซึ่งได้สรุปเป็นประเด็นที่จะใช้ในการสร้างข้อคำถามดังนี้

4.1) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

- รายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชน
- อาชีพเสริม
- การจ้างงาน
- การเปลี่ยนแปลงของวิถีการผลิต
- ความพึงพอใจของชาวบ้านต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
- ค่าครองชีพของคนในชุมชน

4.2) ด้านสังคม ประกอบด้วย

- คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
- ความสามัคคี และความร่วมมือในการทำงานของคนในชุมชน
- ความปลอดภัยในชุมชน มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว
- ปัญหาอาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สินในชุมชน

4.3) ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- การเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนและใช้วัฒนธรรมเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว
- ความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวเข้ามาชมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมในชุมชน เช่น อาหารการกิน การใช้สินค้า รูปแบบที่อยู่อาศัย
- การเปลี่ยนแปลงประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น มุ่งเน้นความสวยงามเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

4.4) ด้านสิ่งแวดล้อม

- การพัฒนาความสะอาดของคุณคลอง
- การรักษาความสะอาดในเรื่องขยะในชุมชนและเส้นทางศึกษาธรรมชาติริมคลอง
- การอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชน
- การเสื่อมโทรมของสภาพคุณคลอง และธรรมชาติ
- มลพิษทางเสียง มลพิษจากขยะ

- จำนวนของห้องห้อยในระบบนิเวศธรรมชาติ

3.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 2 เรื่องกระบวนการเรียนรู้จะวิเคราะห์ตามประเด็นที่สัมภาษณ์ ร่วมกับการใช้กรอบเรื่องลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวทางของ อ. สีสลาภรณ์ นาคทรพรพ และในส่วนที่เหลือจะทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นต่างๆ และสรุปข้อมูลที่ได้ตามประเด็นของการสัมภาษณ์ในแต่ละส่วน

3.2 เสนอแนะแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.2.1 วิธีการศึกษา

1) โดยการสัมภาษณ์จาก Key Informants 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ตัวแทนแต่ละบ้านที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวจาก บ้าน 10 หลังที่เข้าร่วมการท่องเที่ยว ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีแนวคำถามดังต่อไปนี้

ตัวอย่างคำถาม

- คุณ รู้สึกอย่างไรจากการเข้าร่วมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน
- ในความคิดเห็นอยากให้มีการแก้ไข หรือพัฒนาอะไรหรือไม่ เพื่อให้ดีขึ้นอย่างไร
- คุณอยากให้มีการท่องเที่ยวของหมู่บ้านต่อไปหรือไม่

กลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์จากผู้นำชุมชนซึ่งเป็นประธานชมรมการท่องเที่ยวหมู่บ้านปลายโพงพาง

ตัวอย่างคำถาม

- ท่านมีความเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มีข้อบกพร่องอย่างไร
- ท่านมีข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องดังกล่าวอย่างไร
- ท่านมีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร

กลุ่มที่ 3 สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปลายโพงพาง

ตัวอย่างคำถาม

- สภาพการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปลายโพงพาง อะไรที่เป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

- ท่านคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านปลายโพงพางยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขหรือไม่ เสนอแนะการแก้ไขอย่างไร
- ถ้าจะพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวปลายโพงพางให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพไปสู่รูปแบบของเศรษฐกิจชุมชน ท่านคิดว่าเป็นไปได้หรือไม่ และจะเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างไร

2) โดยการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวหมู่บ้านปลายโพงพาง โดยใช้แบบสอบถามเรื่องความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวหมู่บ้านทรงไทยปลายโพงพาง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ สัญชาติ อาชีพ สิ่งที่ทำให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวนี้ เหตุผลที่มา ความพอใจตามความคาดหวัง

ตอนที่ 2 เป็นการถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการได้รับบริการในเรื่องต่างๆดังนี้ จากนักท่องเที่ยว 30 คนทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยใช้วิธีการไปเก็บจากนักท่องเที่ยวที่ได้ท่องเที่ยวตามโปรแกรมที่จัดไว้ ใน 2 อาทิตย์

- ความสวยงามของบ้านทรงไทย
- ความสะอาดของเครื่องนอน
- ความสะอาดของห้องน้ำ
- ความพอใจต่ออัธยาศัยของเจ้าของบ้าน

1) อาหาร

- รสชาติอาหาร
- ความสะอาดของอาหารและอุปกรณ์
- ความเพียงพอของอาหารที่ได้รับ

2) พาหนะในการเดินทาง

- ความสะดวกสบาย
- ความพอเพียงของพาหนะ
- ความปลอดภัยของพาหนะ

3) ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

- วิถีชีวิต
- สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ
- ความสะอาดของพื้นที่

- วัฒนธรรมประเพณีและสถานที่ท่องเที่ยว
- ประโยชน์ในแง่ความรู้ที่ได้รับ

โดยใช้การวัดความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) เป็น 4 ระดับ ได้แก่

พอใจมาก	3 คะแนน
พอใจปานกลาง	2 คะแนน
พอใจน้อย	1 คะแนน
ควรปรับปรุง	0 คะแนน

และคำถามปลายเปิด 2 ข้อ ได้แก่

- สิ่งประทับใจจากการท่องเที่ยว
- ข้อเสนอแนะที่อยากให้มีการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

- สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของ การสัมภาษณ์ จะรวบรวมข้อมูลที่อยู่ในแนวทางเดียวกันเพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะ

- ในส่วนของแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เป็นมาตราส่วนประเมินค่าจะใช้การวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS version 10.0 เพื่อหาทางสถิติ ร้อยละ และการแปรผลจะแปรผลจากค่าทางสถิติ ร้อยละที่ได้ในแต่ละข้อคำถาม

และข้อคำถามที่เป็นความคิดเห็นปลายเปิด จะรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเป็นกลุ่มประเด็นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อสรุปข้อมูลตามประเด็น